

b

Ane Birkefelt Ragde
BERLINSKE
TOPOLE

edicija

KIRKA (knjiga br. 38)

prevod s norveškog

Radoš Kosović

uredništvo, lektura, korektura

Aleksandar Šurbatović

Tamara Krstić

Tijana Petković

© ?

- **H**ajde - prošaputala je. - Hajde, požuri...
Stajala je iza vrata kućice za čamac i kršila ruke u džepu kecelje, jer šta ako neko pođe sa njim, to se ranije dešavalo. Ko bi slutio da silazak do obale nije samo silazak do obale - nekome će možda pasti na pamet da mu pravi društvo. Ako ne dođe sam, i ako je primete, reći će da je došla po hladnu vodu iz fjorda da bi polila haringu. Zato je ponela kofu.

Vrućina je bila teška u kućici, prugasta sunčeva svetlost prolazila je između zidnih dasaka, a tamo gde je tokom dana klizila po kamenom podu izbijali su busenčići kratke zelene trave. Poželela je da skinе sve sa sebe i zakorači u fjord, još zimski hladan, da oseti pesak i krhotine školjki pod tabanima, i milovanje glatke morske trave na potkolenicama i butinama, da nakratko zaboravi na njega, da ga zaboravi i obraduje se još više kad ga se opet seti.

- Hajde, hajde... Molim te...

Vrata kućice bila su odškrinuta kako bi mogla da proviri. Napolju je veliki čamac sa tri para vesala bio izvučen na obalu, malo nakrivljen u stranu. Pramac je bio u vodi, sitni talasi zapljuskivali su njegovu nakatranisano drvo. Ostrigari su se jurili duž vode, uzbuđeni zbog sunca i iznenadne vrućine, izgledali su kao crno-bele grudvice

iz kojih vire jarkocrveni štapići. Svi su govorili o toploti, pričalo se da je mir doneo topla proleća. Posle dve godine mira u zemlji, toplota se iznenada vratila. Žito i krompir obilato su rasli na njivama, grmlje i drveće bilo je puno izdanaka, čak su i nemačka stabla rasla kao luda. U proleće kad su Nemci došli i razbaškarili se, bilo je toliko hladno da se led zadržavao u zalivima fjorda do kraja maja.

Još se radovala zbog mira i pitala se koliko će vremena proći dok ne počne da ga uzima zdravo za gotovo, što je valjda prirodno. A možda je postojao i drugi izvor radosti – on. Upoznala ga je u leto kad je mir bio sklopljen. Tačnije, nije ga tad upoznala... Oduvek je znala ko je on, čak su i ćaskali u nekoliko prilika, svraćao je na sva imanja, kao i većina njihovih suseda. A onda, one letnje večeri na Snarliju, dok su sedeli u dvorištu nakon celodnevno sečenja treseta, znojavi i ošamućeni od vrućine i rada, on se iznenada pojavio, prelazeći njive iz pravca Neshova, i ona je odmah shvatila da se zaputio ka njoj. Pojmila je to fizički, osetila je da on gleda svaki delić njenog tela: vrat, znojave kovrdže na čelu, šake kojima se naslanjala na travu iza sebe, preplanule i sjajne noge u cipelama, otkrivene do kolena i okrenute pravo ka njemu. Neko je doneo bokal piva; smejala se kad je malo popila, on takođe, trudili su se da ne gledaju jedno drugo, ali njegov pogled se neprekidno vraćao na nju i činio ju je lepom, a kad je ona osetila da joj je rub haljine skliznuo preko kolena, pri vrhu nizbrdice butina, pustila ga je da sklizne još malo, pa još malo, i blago je raširila noge, smejući se još više, pritom osećajući bol koji joj se širio u krstima, toliko jak da je mogla da zaječi.

Kad je pošla kući on ju je čekao u šumi, tad je prvi put dodirnula njegovu kožu, pogledala ga je u oči i shvatila

da će odsad sve biti drugačije. Ne samo zbog mira i zbog toga što je sazrela tokom ratnih godina, već i zato što je celi svet bio nov, a oni su sad stajali u toj šumi i stvarali ga, njih dvoje zajedno, drveće i zemlja postali su novi, i fjord, i letnje nebo puno lasta u letu, sve se promenilo kad je on spustio glavu, samouvereno očekujući da će ona svojim usnama dotaći njegove.

A na skarednost u svemu tome nije ni pomislila.

Eno ga! Sam je, hvala Gospodu bogu.

Naglo je udahnula i osetila da drhti, koža na nogama naježila joj se u nepomičnoj vrelini, usta su joj se osušila. Njegove ruke su se njihale, preplanulo čelo mu je sijalo dok je gledao u svoje klompe, pazeći kako korača po neravnoj kamenitoj stazi. Ispod te grube radne odeće bio je samo njen, iza smrada teškog rada krili su se njeni mirisi, htela je da mu liže oči dok u njima ne ostane ništa osim nje, iako je znala da već nema ničeg drugog. Dom joj je sada bio na Neshovu, očekivalo se da bude tamo, on je sve sredio tako da ona stalno bude tamo. A povremeno su bežali tu, na obalu, ili u ambar, ili u šumu, što dalje od tankih zidova spavaće sobe punih ušiju.

Njegove klompe su krckale na morskoj travi koja se osušila na suncu. Stao je ispred kućice.

- Ana? - rekao je tiho prema mraku u kojem se krila.

- Tu sam - šapnula je i blago gurnula odškrinuta vrata.

prvi deo

Kad mu je telefon zvonio u pola jedanaest u nedelju uveče, znao je o čemu je reč, naravno. Uzeo je daljinski upravljač i utišao televizor, na ekranu je bio izveštaj o Al-Kaidi.

– Halo? Margidu Neshov ovde.

Pomislio je: Nadam se da je neko star umro u krevetu, da nije saobraćajna nesreća.

Ispostavilo se da nije ni jedno ni drugo, nego se mladić obesio. Zvao je njegov otac, Laš Kutum, Margidu je znao tačno gde se nalazi njihovo veliko imanje na Bineseu.

U pozadini su se čuli vrisci, životinjski, prodorni. Vrisци koje je dobro poznao – vrisci majke. Pitao je oca da li je obavestio policiju i lekarku. Ne, otac je odmah pozvao Margidua, znao ga je, i znao je čime se bavi.

– Morao bi da pozoveš i policiju i lekarku, ili hoćeš da ja to uradim?

– Nije se obesio... na uobičajen način. Nekako se... zadavio. Užasno je. Zovi ih ti. I dođi. Samo dođi.

Nije seo u crna pogrebna kola, već u citroen. Pomislio je da je bolje da njihov lokalni policajac pozove bolnicu Sveti Ulav.

Zvao je mobilnim telefonom dok je grejanje bilo uključeno na najjače u kolima, pa je morao da više kako

bi nadjačao brujanje, napolju je bilo veoma hladno, treća nedelja Adventa*. Dobio je i policajca i lekarku, nedeljno veče je uvek mirno. Ali u toj hladnoj tihoj večeri uskoro će se mnoštvo vozila pojaviti na jednom imanju, susedi će prići prozorima i čudiće se. Videće ambulanta kola, policijska kola, lekarkin automobil i beli citroen CX karavan koji će neki možda prepoznati. Posle će videti da svetlo dugo gori na imanju, mnogo duže nego obično, ali neće se usuditi da pozovu tako kasno, nego će budni ležati skoro cele noći, u mraku tiho govoreći šta je sve moglo da se desi kod suseda, i kome, dok će duboko u sebi osećati pritajenu i sramotnu radost zbog toga što nesreća nije zadesila njih.

Otac ga je dočekaao na vratima. Policajac i lekarka su već stigli, živeli su bliže. Pili su kafu u kuhinji, sa majkom koja je sedela otvorenih usta, mrkog pogleda i suvih očiju. Margidu joj se predstavio, iako je bio svestan da ona zna ko je on. Nikad se nisu zvanično upoznali.

– Ko bi rekao da ćemo tebe zvati. Tebe. Da dođeš po njega – rekla je. Glas joj je bio monoton i malo promukao.

Električni adventski svećnjak stajao je na prozoru koji je gladao ka dvorištu. Policajac je ustao i poveo Margidua u spavaću sobu. Lekarka je izašla iz kuće kad joj je zvonio telefon. Žuta papirna zvezda sa sijalicom visila je na malom prozoru u hodniku, električno svetlo prosijavalo je kroz rupice na papiru, koji je bio svetložut na sredini i sve tamnije narandžast prema vrhovima kraka zvezde. Otac je ostao u kuhinji. Zurio je kroz prozor, činilo se da ne primećuje mladićevu majku, koja je samo

---

* Advent je period koji u Norveškoj obuhvata četiri nedelje pre Božića. (Sve napomene su prevodiočeve.)

sedela, iznenada ravnodušna, sa rukama u krilu, sa svojim dahom, sa šoljama na stolu, sa otkucavanjem sata, sa računima na polici, kravama u staji, mužem kraj prozora, hladnoćom, božićnim pecivom i narednim danima koji će sami doći. Sedela je, čudeći se tome što još diše, što joj pluća rade. Još nije znala šta je tuga, samo je sedela u toj kuhinji, iskreno se čudeći tome što sat još kuca.

Margidu je samo posmatrao. Nije mogao da zna kako je to kad izgubiš sina, jer nije znao ni kako je to kad ga dobiješ. Osim toga, sebi nije smeo da dozvoli bilo kakva osećanja, njegov posao je bio da gleda kako se ispoljavaju osećanja ožalošćenih, da bi ih u pravom trenutku naveo na razgovor o praktičnim stvarima. Saosećanje i tugu krio je iza profesionalnosti, trudeći se da ih pokaže tako što će učiniti upravo ono što ožalošćeni žele i očekuju.

Nije bio spreman za taj prizor, iako mu je otac rekao da se mladić nije obesio na uobičajen način. Otac je verovatno zamišljao uže koje visi sa krovne grede, oborenu stolicu na podu i telo koje se iznad nje polako vrti oko svoje ose, ili nepomično visi. Klasični scenario, ono što su svi videli na filmu, u svim detaljima, izuzev izlučevina koje se najčešće sliju niz nogavicu i naprave baricu na podu. Tako nije bilo sada, mladić nije visio visoko i slobodno. Klečao je na krevetu, nagnut unapred, go izuzev bordo bokserica. Uže je bilo zategnuto, vezano za stubić uzglavlja kreveta i za njegov vrat. Lice mu je bilo bleđo-plavo, oči razrogačene, jezik suv i nadut između usana. Policajac je zatvorio vrata za sobom i rekao: – Mogao je da se predomisli u bilo kom trenutku.

Margidu je klimnuo glavom, ne skrećući pogled sa leša.

- Koliko dugo se baviš ovim poslom? – pitao je policajac.

- Uskoro će trideset godina.

- Da li si ikada video nešto ovakvo?

- Jesam.

- Da li video išta gore?

- Možda je gora bila jedna devojka koja se obesila o vrata. Pod nije bio dovoljno daleko, pa je savila noge i držala kolena uz grudi.

- Jebote. Kad to urade, baš žele da umru.

- Da, žele. Ne vide drugo rešenje. Valjda su suviše mladi da bi videli drugo rešenje, jadnici.

Lagao je policajca, nikad nije video baš takav oblik samoubistva, ali morao je da pokaže blaziran spokoj, tako je najbolje radio, kad niko ne obraća pažnju na njega, kad ga vide kao profesionalca i stručnjaka i ništa drugo. Zapravo, od njega se često očekivala veća profesionalna hladnokrvnost nego od policajca, na primer. Svi su valjda pretpostavljali da ga smrt ne pogađa zato što je svakodnevno u dodiru sa njom. Nekoliko puta je posle saobraćajne nesreće skupljao delove tela sa asfalta zajedno sa policajcima i ljudima iz hitne pomoći, i njima je posle bila ponuđena pomoć psihologa, a njemu nije.

Posmatrao je mladića. Iako ga je prizor šokirao, ujedno ga je na morbidan način zadivilo to što je tako mlada osoba mogla da se samo nagne unapred u krevetu, prebaci težinu na kolena i butine, pusti uže da steže arterije i nevne centre, i da tako čeka mrak. A kad je mrak počeo da dolazi, isprva u vidu crvenih tačkica pred očima, on se nije rukama odupro o dušek i uspravio. Nije. Uspeo je da se uzdrži. Odlučio je.

- Čitao sam o vrsti seksualne igre... – šapnuo je policajac, prebacujući težinu sa jedne noge na drugu.

Margidu ga je brzo pogledao, pa se opet okrenuo ka lešu.

- Ne razumem šta hoćeš da kažeš - rekao je.

- Pa, kad se zamalo zadaviš pre nego što...

- Nosi gaće.

- Da. U pravu si. To mi je samo palo na pamet. Ovde je sve jasno. Nema sumnje u bilo šta... kriminalno. Ostavio je i pismo. Samo nekoliko reči, izvinjenje. Roditelji su bili na drugom danu svadbe. Dečko je znao da će nekoliko sati biti sam. Zapravo je trebalo da pođe sa njima. On im je najmlađe dete. Imaju dve ćerke, jedna studira nešto beskorisno u Trondhejmu, starija je srećom u Osu*. A ovaj... Ingve, još je živio sa roditeljima pošto nije znao šta će sa sobom. Često sam ga viđao kako biciklom ide do Gaulosena sa dvogledom, išao je da gleda ptice, dole ih ima koliko hoćeš, to im je stanica kad se sele, znaš. Mogu misliti koliko je to bilo naporno za njegovog oca, da sin ide da gleda ptice kad ima toliko posla na imanju, mada nije ni trebalo da ga Ingve nasledi. Ali da se obesiš, i to na kolenima! Pa normalnom čoveku to ne bi ni...

Margidu je iz automobila doneo kutiju za specijalni otpad. Ambulantna kola još nisu došla. Lekarka je sedela sa roditeljima u kuhinji. Čuo je glasove kad je prošao pored otvorenih vrata dok se vraćao. Rečenice sa malo reči, ispresecane velikim pauzama. Lekarka je ušla u spavaću sobu odmah posle njega i zatvorila je vrata za sobom.

- Treba da isečemo uže - rekao je policajac. Lekarka je iz kuhinje ponela makaze sa drškom od čvrste narandžaste plastike i dala ih je policajcu. Počeo je da seče. Glava je pala na dušek. Margidu je odvezao uže sa uzglavlja.

---

* Ovde se misli na Višu poljoprivrednu školu u Osu.

- Ambulantna kola će uskoro stići - rekao je policajac. - Ti ćeš sve srediti sutra? U bolnici?

- Naravno - odgovorio je Margidu.

- Ja svakako ništa ne mogu da učinim za ovog pacijenta - rekla je lekarka.

Margidua je iznenadio lekarkin bezosećajni komentar. Ipak je bila žena, iako je lekarka. A govorila je kao da svaki dan gleda mladiće koji mrtvi kleče na svom krevetu. Laknulo mu je kad je sišla u kuhinju.

Čuo je ambulatna kola u dvorištu; otišao je u predsoblje, uhvatio pogled vozača i klimnuo glavom. Margidu je hteo da lež bude na nosilima pre nego što majka ili otac uđu u sobu. To bi bilo najbolje. Tako će sve ličiti na nesreću za koju niko od njih ne može biti odgovoran.

- Voleo bih da sam ga malo sredio. Tužno je da ga pošaljemo ovako, sa užetom oko vrata - kazao je Margidu tiho.

- Mora tako kad je samoubistvo - rekao je policajac.

- Iako je ovde sve jasno.

Ljudi iz hitne pomoći uneli su nosila u sobu i pokrili ih crnom mušedom za mrtvace. Bila su to dva mlada čoveka, samo nekoliko godina starija od mladića koji je klečao na krevetu. Navukli su plastične rukavice i uhvatili mladića ispod pazuha i za članke, tiho su izbrojali do tri, brzo prebacili mladića na mušemu i čvrsto ga uvili u nju. Dušek na praznom krevetu nije bio lep prizor.

- Doneo sam kutiju za otpad - rekao je Margidu. - Mogu li makar da sklonim čaršav? Da ga roditelji ne bi videli?

- Možeš - odgovorio je policajac.

Stigao je i da složi jorgan i stavi ga preko velike vlažne mrlje na dušek pre nego što je majka ušla. Dušek će svakako biti bačen, uvek je tako, ali Margidu se trudio da što više ublaži osećanja i nemir porodice pokojnika,

tako je i njemu bilo lakše. Nretko su upravo detalji činili tragediju stvarnom, suočavali su ljude sa strašnom istinom i bacali ih u histeriju, bilo šta je moglo da učini to – poluprazna šolja čaja na nahtkasni, prljavi plišani meda na podu, ili termos ili kutija za užinu koju policija vrati porodici posle nesreće na poslu.

– Šta ste mu učinili! – dreknula je majka. – Uvili ste ga u mušemu? Tako ne može... ne može da diše! Hoću da ga vidim!

– To nije moguće – odgovorio je policajac. – Sutra, kad ga Margidu...

– Ne! Hoću da ga vidim odmah!

– Prvo moram da ga sredim – rekao je Margidu.

Majka se bacila na nosila i počela da kida crnu mušemu. Sada je trebalo da dođe njen muž. Nije došao. Vozač ambulantičkih kola je morao da je uhvati za ramena i zadrži.

– Polako, samo da...

– NE MOŽE DA DIŠE! INGVE! Sine moj...

Muž se konačno pojavio. Zagrljio je svoju uplakanu ženu dok je netremice zurio u sjajni crni tovar na nosilima – svog jedinog sina. Taj prizor je usisao svu energiju u sobi, bilo je čudovišno što je mladić koji je tu nekada živio sada bio pretvoren u zavežljaj, a ujedno postao veći i upečatljiviji nego ikada dok je bio živ.

– Zašto... – rekao je otac. – Mislio sam da ćemo ga videti pre nego što ode. Nisam znao da... Mislio sam da će Margidu...

– Mora na obdukciju – rekao je policajac gledajući u pod. – To je uobičajena procedura u slučaju samoubištva.

– Zašto? Nema sumnje da je to uradio sam!

Otac je zvučao promuklo i napeto dok je pokušavao da se sabere, a majka je nemoćno visila u njegovom zagrljaju i nečujno plakala zatvorenih očiju.

– Nije reč o sumnji... – odgovorio je policajac, nakašljao se i prebacio težinu na drugu nogu.

– Zar ne mogu da odbijem? Zar ne mogu da odbijem da neko secira našeg sina?

Majka se trгла, ali nije otvorila oči, suze su samo nastavile da joj se slivaju niz obraze.

Policajac je iznenada pogledao mladićevog oca u oči i rekao je:

– U redu. Neću tražiti obdukciju. U redu, Laše. Ali ne možete da ga vidite večeras. Odneće ga u bolnicu. Kad ga Margidu sredi...

Otac je polako klimnuo glavom.

– Hvala. Mnogo hvala. Turid, sad moraju da ga odnesu. Hajde.

Dok se telo iznosilo iz kuće, Margidu je iskoristio priliku da odnese kutiju u automobil i donese papire. Ambulantna kola su oprezno i polako krenula niz pošljunčanu stazu u dvorištu, bez sirena i svetala, pa su susedi shvatili da je neko umro. Policijski automobil je sledeći izašao na put.

Ulazna vrata kuće i dalje su bila širom otvorena, žuto svetlo je padalo na sneg, zemlju i stepenik pred vratima, toplo žuto svetlo koje je lako moglo da nagovesti prijatnu atmosferu u kući, toplotu u peći i lončetu za kafu, svakodnevicu. Taj kontrast nikad nije prestao da iznenađuje Margidua, smrt se nije uklapala ni u šta, možda je samo na ratištu izgledala prirodno, razmišljao je. Mesec je visio iznad brda, skoro pun, okružen oblacima koji su ličili na retku ledenu maglu, senke drveća ocrtavale su pukotine u tvrdom skorenom snegu, Margidu ih je

gledao dok je planirao sutrašnji dan. Prepodne će ponovo doći na Kutum, potom u dva sata ima sahranu u crkvi u Strindi, i posle treba da sredi telo kako bi ga videli roditelji, sestre takođe. Oni će možda hteti i da se održi opelo sutra uveče, u kapeli bolnice. Ujutru će morati da se koordiniše sa kolegicama. Nije bio sam u preduzeću. Uvek ga je smirivala pomisao da gospođa Gabrijelsen i gospođa Maštad znaju šta rade. Međutim, iako ih je bilo troje, on je uvek išao u kuću pokojnika. Kad nije imao vremena za to, upućivao je ožalošćene na drugo pogrebno preduzeće. Njegove kolegice nisu htele da idu, znale su šta sve to podrazueva, da nije dovoljno samo staviti čaršav u kutiju.

Lekarka je majci dala tabletu za smirenje, otac je nije hteo. Klasika: Muškarac hoće da izdrži bez pomagala, hoće da mu glava bude bistra, da ne prsne, ne izgubi kontrolu. Samo je kružio po kuhinji držeći ruke na leđima, a Margidu je znao kakva ga noć čeka i nije mu zavideo.

– Dobro, onda ću vam dati tabletu za spavanje – rekla je lekarka, koja je očigledno pomislila isto što i Margidu.

– Ne.

– Ostaviću vam tablete za svaki slučaj. To nisu... *starijske* tablete. Samo će vam pomoći da zaspate.

Margidu ju je pogledao, ali njoj po svemu sudeći nije zasmetao taj neobični izbor reči, a očigledno nije ni ocu i majci.

– Neće se kremirati – rekao je otac, podigao glavu i pogledao svoj odraz na prozoru.

– Naravno, ako to ne želite – odgovorio je Margidu.

– Treba da se kremira! – dreknula je majka. – Neću da leži u crnoj zemlji! Da trune i da ga nešto jede! Treba da... treba da...

- Neće goreti u paklu dok sam ja živ - odgovorio je otac tiho. Majka je začutala i pokrila oči rukom.

- Ne razumem - šapnula je. - Zašto je... Samo nekoliko sati nismo bili tu. Zašto nije sačekao da razgovaram sa njim, da mu pomognem, da pomognem mom dečaku? Koliko li je patio...

- Mislim da treba da legneš - rekao je otac. Odmah je ustala, zbunjena, nestabilna. Muž ju je uhvatio i pomogao joj da izađe u hodnik. Lekarka i Margidu sedeli su u tišini i slušali teške spore korake na stepenicama. Pogledali su se. Njene oči je odjednom ispunila velika tuga, ali ništa nije rekla.

Kad je lekarka otišla, Margidu je ostao u kuhinji sa ocem, koji je konačno seo na stolicu, pognute glave i ruku spojenih između butina. Seljačke šake, crne oko noktiju i u svakoj bori i ogrebotini. Njegova starija ćerka bila je u Osu. To je značilo da mladić kojeg su ambulatna kola vozila u hladnjaču te nedeljne noći pred Božić nije bio naslednik imanja. Zar je to bilo bitno? Policajac je očigledno smatrao da jeste.

- Mogu da uradim sve što treba umesto vas - započeo je Margidu. - Vi ćete odlučiti šta ćete prepustiti meni.

- Uradi sve. Ne mogu ni da... Sahrana. Da sahranimo Ingvea, nepompljivo je da to treba da uradimo. Besmisleno je.

- Da li ste obavestili njegove sestre?

Otac je podigao glavu. - Nismo.

- Trebalo bi. I ostalu porodicu.

- Ujutru.

- Da, jedno po jedno - rekao je Margidu, trudeći se da unese što više saosećanja u svoj glas, znao je kako se to radi. - Prvo umrlica. Može da se objavi u utorak.

- Nemam snage da...

- Naravno. Zato ću ostaviti brošuru koju ćete pogledati, pa ću se vratiti sutra prepodne. Da li odgovara oko deset?

- Svejedno, kad god...

- Onda ću doći oko deset.

Otac je privukao brošuru k sebi i tvorio je nasumice. - „Simboli za oznaku smrtnog slučaja“ - pročitao je. - Simbol za oznaku smrtnog slučaja? Čudan izraz.

- To je simbol koji će stajati na vrhu umrlice.

- Razumem. Samo nisam znao... da to ima naziv. Kad je tata umro, mama je sve sredila, a kad je mama umrla, moja sestra je sve sredila. Trebalo bi... da pozovem i nju. Videli smo je večeras, i ona je bila na svadbi. Zajedno smo kupili poklon. Mislim da smo im uzeli laneni stolnjak. Napravljen na Rerosu. Tačnije... ispleten... na Rerosu. Valjda...

- Sigurno je lep.

- Da. Sigurno - rekao je otac. Ljuljao se na stolici, sa brošuricom u rukama. Margidu je znao da on sad traži objašnjenja. Objašnjenja od kojih je Margidu odavno digao ruke, iako su ih ljudi stalno tražili od njega. Smrt je naprosto nemoguća, i to nikad nije prestalo da ga fascinira, ali ništa nije mogao da objasni. Istinu je nalazio samo u ritualima.

- Možeš li ti da izabereš... simbol? - pitao je otac.

- Mogu, naravno. Ali... bolje je da ga vi izaberete sami. Sećaćete se sahrane. Kasnije. Pa je važno da bude... kako vi smatrate da treba.

Često je pravio pauze, kao da traži reči. Nije video cinizam u tome, znao je da je za njegovog sagovornika ta situacija jedinstvena na celom svetu, u celom životu. Zato nije smeo da recituje, kako ne bi pokazao da to radi često, da u sebi ima mašinu koja uvek zna kad šta treba da izgovori. Skoro uvek.

- Policajac mi je rekao da je Ingve mnogo voleo ptice - rekao je.

- Jeste.

- Možda lasta? - predložio je Margidu. - Na vrhu umrlice?

- Obožava laste koje se gnezde na imanju. U svešku zapisuje... zapisivao je kada dolaze sa Juga, one su poslednje selice koje se vrate. Tek početkom juna. A to je veoma kasno za selice. Satima je gledao kako izvode akrobacije u vazduhu iznad ambara.

- Da onda stavimo lastu? U umrlicu?

- Mnogo je voleo prirodu. Mnogo. Čovek bi pomislio da svako seosko dete voli prirodu, ali on ju je voleo na drugi način. Ja ne mislim mnogo na prirodu, ako me razumeš, ja se njom bavim, uvek je oko mene, naprosto je tu. Ali Ingvea je zanimalo sve što bi moglo da bude drugačije, razglabao je o sortiranju otpada, o prepuštanju obradivog zemljišta prirodi i o nestajanju seoskih imanja. Naravno da i ja razmišljam o tim stvarima, ali njemu je to bilo... važno! Ja nemam vremena za... Ne razumem kako je... Samo sedamnaest godina. Išao je na časove vožnje. U ambaru su ga već čekala kola, stara tojota. Doduše, kola ga nisu zanimala, nije hteo da je sredi i dotera, valjda je pretpostavljao da će se nekako pokrenuti kad bude seo za volan sa dozvolom u džepu. A mi smo ždrali kolače i pili kafu i gledali slike i čavrljali na toj proklesoj svadbi dok je *on*...

- Trebalo bi da malo odmoriš sada, kasno je, a sutra te čeka naporan dan.

Otac je začutao, pognuo glavu, pogledao svoje ruke i tiho rekao: - Lasta. Svakako ćemo staviti lastu. Hvala.

- Nema na čemu. Zaista. Ne zaboravi tablete, tamo su.

- Ne trebaju mi. Sutra moram rano u staju. Moram da se probudim.

Nije bilo mnogo saobraćaja na putu. Ledena magla je lebdela duž obale fjorda Koşfuren, a trake mesečine plutale su na vodi. Automobil se ohladio dok je stajao u dvorištu i Margidu se sad smrzavao u njemu. Kad je malo kasnije prošao pored dugačkog drvoreda javora koji vodi do Neshova, samo je kruto zurio pred sebe. Znao je da na prozorima nema svetla u to doba dana, samo su dvorišne lampe upaljene, a njih je već video.

Uključio je radio i ostavio drvored iza sebe dok je slušao veselu muziku harmonike. Odjednom je bio iznenađujuće opušten, pomalo i radostan, mada nije znao zašto. Možda mu je laknulo zbog toga što je ipak video tugu u lekarkinim očima.

Kad je sutradan prepodne stigao na Kutum, kuća je bila puna. Sveštenik je sedeo za kuhinjskim stolom, sveštenik crkve na Bineseu. Svi su ga zvali pop Fose, i bio je stariji muškarac, Margiduovih godina. Bio je mršav i сув u svojoj odori, ali šaka mu je bila topla i čvrsta kad se rukovao, i Margidu ga je voleo. Uvek je bio uredan, tačan i profesionalan, a nisu svi sveštenici takvi; neki su naporni i obesni prema pogrebnom preduzeću, kao da je ono u službi sveštenika, a ne ožalošćenih.

Kuhinja je postala ženska teritorija, a muškarci su bili proterani u jednu od velikih soba te dobro očuvane stare kuće u trendelaškom stilu. Mladićeva majka sedela je na stolici u kuhinji i sa čuđenjem posmatrala sve što se odigrava oko nje. Pet žena zakrvavljenih očiju, među kojima su verovatno bile mladićeva sestra i tetka, užurbano su spremale hranu, kafu, šolje, tanjiriće, salvete, posude sa šećerom. Žene imaju sreće u takvim prilikama, uvek mogu da se bave posluženjem, dok muškarci moraju da

trpe svoju tugu u dokolici. Ne bi bilo pristojno da otac počne da radi na imanju već danas, a majka je mogla da napravi deset litara smese za vafle i niko joj ne bi zamerio na tome. Ako u noći napada metar snega, muškarac može da ga očisti, ali ništa više od toga, s tim što se očekuje da sused dođe i počisti sneg umesto njega.

Otac je zatvorio vrata kuhinje, skrivajući aktivnost u njoj, i obratio se Margiduu dok još nije ni pustio kvaku: – Devojka je raskinula sa njim. U subotu uveče. Nismo znali ni da ima devojku.

Otac je bupno na kožni kauč, telo mu je klonulo, lopatice su mu se jasno ocrtavale na leđima karirane somot-ske košulje.

– Ljubavni jadi – šapnuo je. – Zamislite, oduzeo je sebi život zbog ljubavnih jada. Oduzeo je sebi... celi svoj život. Zato što ga devojka nije htela. Obična devojka.

Margidu je shvatio da niko nije pogledao brošuru koju je ostavio. A sad je doneo još jednu, sa vrstama kovčega. Trebalo je probiti novu barijeru. Morao je da ima kovčeg već danas, da bi sredio telo, a i za kapelu večeras.

– Kad će doći Ingevova starija sestra? – pitao je.

– Ingebjerg? Za nekoliko sati, rekao bih.

Margidu je klimnuo glavom. Morao je da reši pitanje kovčega.

– Hoćete li da ga vidite večeras? Svi zajedno? – pitao je Margidu.

– Ne znam, valjda hoćemo.

– Uradite to – rekao je sveštenik i nagnuo se unapred, laktovima se naslonivši na kolena. – Sestre treba da ga vide. Ili da makar imaju mogućnost da ga vide. Ako neće, nema veze, i to je u redu. Margidu sve uvek lepo uradi. Dobro je da ga vidite, to je korak napred u žalosti, u ovom šoku za sve vas, Laše.

Neko vreme su sedeli u tišini.

- Morali bismo da se dogovorimo u vezi sa umrlicom
- rekao je Margidu.

- Lasta - rekao je otac.

Margidu je uzeo svesku iz torbe. Bilo mu je drago što je tu sveštenik, koji je pomogao ocu da odluči da samo napišu *naš najvoljeniji* iznad imena, Ingve Kutum, a ispod *iznenada nas je napustio*. Sveštenik je hteo da otac dovede ženu iz kuhinje kako bi učestvovala u sastavljanju umrlice sa njima, ali otac to nije uradio. Sveštenik je potom pomogao Margiduu da zapiše sva imena, to obrnuto porodično stablo ispod mladićevog imena i datuma rođenja i smrti.

- A pesma? Hoćete li pesmu?

- Pesmu? - otac ga je pogledao sa iskrenom zbnjenošću.

- Mnogi stave i pesmu, Laše - rekao je sveštenik. - Margidu sigurno ima izbor pesama.

Margidu je uzeo brošuru. U njoj je bilo mnoštvo pesama koje su klijenti mogli da pogledaju. Otvorio je odgovarajuću stranu i pružio brošuru ocu, i on ju je pogledao očima u kojima je sijala očajna odbojnost. Počeo je da čita tekstove, pažljivo je proučio svaku pesmu.

- Mnogo šta od ovoga je za stare, ili za ljude koji su dugo bili bolesni - rekao je otac i nakašljao se da pročisti grlo. - Ali ima i nekih... Možda ova? Upro je prstom i dao brošuru svešteniku, koji ju je uzeo i naglas pročitao: - Danas ćemo srce zatvoriti, i u njemu te sakriti kao blago. U našoj duši ćeš spokojno živeti, kao sećanje večno i drago.

Otac se uhvatio za glavu i skupio u nekakav sedeći fetalni položaj, pete su mu se podigle sa poda i začulo se naglo piskavo stenjanje. Gotovo u istom trenu vrata su se otvorila i dve žene su donele šolje s kafom, tanjiriće,

veliki poslužavnik sa sendvičima i parčićima kolača. Zastale su i nisu se makle. Otac se sabrao, samo se zvuk njegovog gutanja čuo u sobi.

– Prijaće nam kafica – rekao je sveštenik, klimnuo glavom ženama i nasmešio se, a onda je ustao, obišao sto i obgrlio oca oko ramena. Žene su shvatile nagoveštaj i postavile sto brzim pokretima, ne obazirući se na očevu bespomoćnost i praveći se da ništa nisu videle. Sklonile su duguljastu stonu prostirku i zamenile je četvrtastim pamučnim izvezenim stolnjakom, a onda su pažljivo stavile šolje i salvete, precizno savijene u troglove, i na kraju su nasred stola spustile poslužavnik sa sendvičima i kolačima, kao i posudu za šećer i mali bokal slatke pavlake.

Margidu i sveštenik su ostali sami kad je otac otišao, rekavši da mora u toalet. Čim su se vrata zatvorila za njim, počeli su da govore tiho i poslovno:

– Četvrtak u jedan – rekao je sveštenik. – Hoće pogreb.

– Majka neće – odgovorio je Margidu dok je zapisivao datum i sat. – Sinoć je rekla da...

– Danas hoće – rekao je sveštenik. – Razgovarao sam sa njom. Ingve će ležati pored dede i babe. To je mogla da prihvati. Naravno da mladić treba da leži u zemlji. Bio je sin seljaka.

– Hoćeš li mu pomoći da izabere psalme i muziku? Pa da mi posle javiš?

– Naravno.

Svešteniku je dao papir i rekao: – Ove psalme imamo spremne u štampariji.

Sveštenik je klimnuo glavom i rekao: – A ti ćeš srediti sve za večeras? Možda će hteti i opelo, ne samo da ga vide.

- Pozvaću bolnicu i zakazati kapelu. I moram ga nave-
sti da izabere kovčeg. Hoćeš li ostati još malo?

Sveštenik je pogledao na sat i klimnuo glavom.

Margidu je znao da svaki sledeći korak u proceduri izaziva nove potrebe. Umrlica daje nemogućem događaju izvesnu mutnu stvarnost, a slike kovčega u boji pojačavaju bol za još jedan stepen. Otac je držao brošuru sa kovčezima u rukama i zurio u slike kao ga gleda nešto sasvim neshvatljivo.

- Svi su lepi - rekao je sveštenik.

Ljudi uglavnom bespomoćno upru prstom u beli kovčeg. Model Nordika. Margidu je imao najviše takvih u magacinu u Fosegrendi. Međutim, čovek na kauču ga je iznenadio.

- Ovaj - rekao je i prstom ubo sliku kovčega od borovine, model Natur, u tri varijante: lakiran bor bez šara, neobrađena površina, ili uljena površina.

- Neobrađen - rekao je otac. - I zove se Natur. To je prigodno.

Margidu se nakašljao. - Imam nekoliko u magacinu, ali svi su uljeni. Neobrađeni moram da naručim, pa bi stigao za dva-tri dana.

- Onda ćemo uzeti uljeni. Sigurno je i lepši. Mada, beo je, a i to je više za stare ljude. Baš kao pesme.

Bacio je brošuru na sto, a Margidu ju je brzo strpao u torbu. - Dogovorili smo se - rekao je.

Laknulo mu je zbog toga što se to dobro završilo, i što otac nije uključio celo domaćinstvo u izbor kovčega. Neki su to radili, hteli su da vide cene i uporede ih, što je Margiduu uvek bilo neprijatno, iako ih je razumeo. Sahrana je veliki izdatak, pogotovo otkad je podrška države ukinuta. Neki su kovčeg videli kao nužnu banalnost, a